

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА У ФОРМУВАННІ НАУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНФОРМАТИКИ

УДК 378.937
Гриньова В. М.

В статье исследована проблема развития педагогической культуры будущих учителей информатики. Рассматривается роль педагогической культуры в формировании научно-познавательной компетентности будущих учителей. Наведены требования к формированию научно-познавательной компетентности будущих учителей информатики.

Ключевые слова: педагогическая культура, научно-познавательная компетентность.

The article deals with the problem of development of pedagogical culture of the future teachers of computer science. The role of pedagogical culture in the formation of scientific and cognitive competence of future teachers is found out. The exigencies for the formation of scientific and cognitive competence of future teachers of computer science are represented.

Key words: pedagogical culture, scientific and cognitive competence.

Сьогодні особливої актуальності набуває відродження національної інтелігенції, забезпечення внутрішніх передумов для розвитку творчої індивідуальності. Саме тому набуває особливого значення створення середовища, в якому можуть сформуватися спеціалісти з характерними високою педагогічною культурою, соціальною й науково-пізнавальною компетентностями. Розв'язання цієї проблеми сприяє вирішенню таких важливих завдань, як підготовка фахівців, здатних вільно й широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, поважати погляди інших людей, приймати рішення і нести відповідальність за свої вчинки, здійснювати самостійний вибір змісту своєї життєдіяльності, стилю поведінки, способів свого розвитку.

Узагальнюючи роботи, в яких розглядаються ці питання, виділимо кілька напрямів проведених наукових досліджень:

- розкриття теоретичних засад розвитку професійної культури (Н. Ничкало, Т. Саломатова, О. Смирнова, Г. Соколова);
- вивчення загальних питань проблеми формування особистості вчителя (Є. Барбіна, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, М. Євтух, Н. Кічук, Н. Кузьміна та інші вчені);
- висвітлення компетентнісного підходу (Н. Бібік, М. Князян, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко).

Поряд з цим, потребує детальнішого розкриття роль педагогічної культури у становленні науково-пізнавальної компетентності майбутнього фахівця, зокрема, з урахуванням сучасних вимог модернізації освіти, вчителя інформатики. Завдання статті – розкрити сутність педагогічної культури особистості вчителя та виявити її роль у формуванні науково-пізнавальної компетентності студентів.

Педагогічна культура як видове поняття духовної культури є інтегрованою динамічною характеристикою особистості майбутнього вчителя, відносно стійкою відкритою саморегульованою системою взаємопов'язаних цінностей, яка зумовлює його професійно-педагогічну діяльність гуманістичної спрямованості.

Людина культури – особистість творча, яка постійно розмірковує, мислить альтернативно, незадоволена одержаними здобутками, володіє розвинутим прагненням до творення. Творчість знаходить вияв у всіх сферах життєдіяльності такої людини: у навчанні, праці, спілкуванні, побуті, організації дозвілля. Педагогічні орієнтири творчої особистості спрямовані на розвиток її здібностей, потреб у перетворюючій діяльності, досконалому рівні засвоєних знань, умінь, поєднанні аналітичного та інтуїтивного мислення, здатності і прагненні до життєствердження.

Цінності педагогічної культури (цінності-цілі, цінності-мотиви, цінності-знання, технологічні цінності, цінності-властивості, цінності-відношення) полягають в основі науково-пізнавальної компетентності. Як відомо [6], вона містить такі компоненти, як моральні цінності, мотиви, знання, практичні й пізнавальні вміння. Науково-пізнавальна компетентність майбутнього вчителя інформатики, на наш погляд, має відбивати такі ціннісні орієнтації, як добро, милосердя, розуміння індивідуальності кожної дитини, прагнення до вивчення її внутрішнього світу.

До системи знань-цінностей педагогічної культури, котрі можуть бути співвіднесені з науково-пізнавальною компетентністю та полягати в її основі, входять знання, необхідні для здійснення навчальної й дослідницької діяльності, виконання певних дій і операцій, котрі визначають рівень професіоналізму майбутнього вчителя інформатики. Цілеспрямоване та систематичне засвоєння вказаної системи пов'язане з підвищенням рівня успішності та якості знань студентів, що в свою чергу відбивається на глибині, логічності, широті, аналітико-синтетичному характері, обґрунтованості, критичності, швидкості, прогностичності мислення студентів, а також є основою формування способів пізнавальної діяльності, забезпечуючи теоретичну й технологічну підготовку майбутнього вчителя.

До технологічних цінностей віднесено систему умінь студентів. Сформованість інтелектуальних умінь, що входять до структури науково-пізнавальної компетентності, забезпечує реалізацію цілей навчання, його корекцію, оцінку та аналіз.

Як вже нами наголошувалося [4], цінності-властивості забезпечують формування неповторної індивідуальності вчителя, його «Я-концепції», гуманістичної професійної позиції, педагогічної етики. Соціальне призначення вчителя, сутність соціального характеру його діяльності вимагають, щоб він був професіоналом-особистістю, який поєднує професійну компетентність з якостями громадянина і цивілізованого спеціаліста, націлений на підготовку Особистості Вихованця, здатного до демократичних і прогресивних дій у суспільстві, гуманних стосунків з людьми і навколишнім середовищем. Найбільш важливим для реалізації цих завдань є морально-психологічні якості вчителя, які регулюють його відношення до інших людей (гуманність, повага, підтримка, ввічливість, культура поведінки, принциповість), а також про-

фесійні ділові якості, котрі впливають на успішність оволодіння професією, результати роботи (активність, ініціативність, самостійність, рішучість, готовність до взаємодії, працездатність).

Результатом засвоєння знань, сформованості вмінь і властивостей майбутнього вчителя інформатики є його ціннісне відношення до себе, інших людей, навколишньої дійсності, своєї професійної діяльності, а також формування його ціннісних орієнтацій. Головним визначальним елементом системи відношень майбутнього вчителя є духовні цінності. Вони й визначають розвиток моральної свідомості й самосвідомості студентів на основі цілеспрямованого формування мотивації їх діяльності, збагачення й поглиблення системи знань-цінностей і технологічних цінностей, спрямування на адекватну (відповідну нормам педагогічної етики) оцінку й самооцінку власної поведінки в процесі оцінної та аналітико-критичної діяльності, активної роботи щодо самовдосконалення, реалізації вимог до особистості вчителя, зокрема до системи властивостей-цінностей.

Розглядаючи науково-методичні вимоги до формування науково-пізнавальної компетентності з урахуванням своєрідності розвитку педагогічної культури особистості, підкреслимо, що є принципово важливим визначення опорних знань з різних предметів педагогічного, психологічного і спеціального циклів. Окрім цього важливим є формування системи знань, що включає інформацію з різних предметів: культурологічні, антропологічні, фізіологічні, етичні, акмеологічні, естетичні та ін. Особливе місце має система педагогічних знань, які забезпечують процес осмислення, конструювання і обґрунтування програми діяльності вчителя інформатики, з'ясування їхньої внутрішньої логіки. Саме організація засвоєння педагогічних знань сприяє формуванню науково-пізнавальної компетентності студентів, їхнього педагогічного мислення, а також є основою формування способів діяльності, забезпечує як теоретичну, так і методичну, технологічну підготовку майбутнього фахівця.

Провідними вимогами щодо формування науково-пізнавальної компетентності майбутніх учителів інформатики з урахуванням необхідності розвитку цінностей їхньої педагогічної культури є такі:

- гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу, яка передбачає використання антропологічних основ його побудови, відповідно до яких людина – істота, яка постійно саморозвивається, її сутність – у постійному доперетворенні себе;

- соціалізація, тобто активне «включення» майбутнього вчителя у світ, що визначає ступінь засвоєння особистістю цінностей і сформованих на їх основі ціннісних відношень;

- технологізація педагогічного процесу, яка забезпечує логіку переходу теоретичних ідей до їх практичної реалізації, варіативність видів навчальної діяльності; відбір форм, способів і прийомів здійснення діяльності.

Становленню основних компонентів педагогічної культури сприяють такі засоби: внесення змін і доповнень у зміст навчальних дисциплін; виховання потреби самовдосконалення; розвиток педагогічної творчості; організація педагогічного спілкування; створення ситуацій для засвоєння правил і принципів етикету; використання завдань, вправ і тренінгів для формування вмінь педагогічної техніки.

Важливим для підвищення ефективності формування науково-пізнавальної компетентності є цілеспрямована організація взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу: інтелектуальної, комунікативної та емоційно-ціннісної. Інтелектуальна та комунікативна взаємодії опосередковані змістом навчальної діяльності, методами та засобами її здійснення, формами організації, спрямованими на досягнення пізнавальних цілей, тобто на засвоєння системи знань, оволодіння технологічними цінностями у процесі спілкування між викладачем і студентами. Емоційно-ціннісна взаємодія спрямована на розвиток ціннісних орієнтацій, становлення ціннісного відношення до діяльності, оточуючих людей, самого себе і досягається за рахунок чіткості щодо цілепокладання, виховання позитивної мотивації; додержання практичної спрямованості навчально-пізнавальної діяльності студентів та її активізації.

Принципового значення для актуалізації науково-пізнавальної компетентності має й самостійна робота студентів, оскільки часу, відведеного на засвоєння інформації педагогічних дисциплін, недостатньо. Для вироблення досвіду педагогічної діяльності та спілкування як творчих процесів необхідно добирати завдання, навчальні й соціально-виховні та інші ситуації, проводити бесіди й диспути, рольові ігри, тренінги, які вимагають нових рішень, миттєвого орієнтування в проблемі, динамічної поведінки, виконання дослідницьких робіт.

Узагальнюючи окреслене вище, можемо стверджувати, що умовами, котрі сприяють досягненню високого рівня сформованості науково-пізнавальної компетентності студентів, є такі:

- орієнтація педагогічного процесу на суб'єктивну позицію студента як носія загальнолюдських і культурних цінностей;
- формування позитивної мотивації студентів до навчально-виховного процесу, науково-педагогічної діяльності на основі максимальної інтенсифікації учіння студентів;
- залучення їх до роботи, яка моделює майбутню професійну діяльність;
- створення сприятливого емоційно-психологічного мікроклімату на заняттях, а також урахування емоційного самопочуття кожного студента;
- реалізація вимог: гуманізації, індивідуалізації, активності, спільної діяльності студентів і викладачів, варіативності видів навчальної діяльності на заняттях з предметів педагогічного циклу; виховання потреби у студентів до постійного самовдосконалення (самоосвіти, саморозвитку, самовиховання), формування «Я-концепції».

Отже, професійна підготовка майбутніх учителів інформатики має передбачати формування науково-пізнавальної компетентності, оскільки це оптимізує процеси засвоєння педагогічних і спеціальних знань, умінь і навичок, формування певних властивостей особистості, відношень, творчого саморозвитку.

Перспективи дослідження полягають у виявленні умов та способів розвитку педагогічної культури майбутніх учителів інформатики в системі післявузівської освіти.

Література

1. Барбина Е. С. Формирование педагогического мастерства в системе непрерывного педагогического образования: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Барбина Елизавета Сергеевна. – К., 1997. – 471 с.

2. Бех І. Д. Як джерело духовного саморозвитку особистості / І. Д. Бех / Педагогіка і психологія. – 2011. – № 3 (72). – С. 5-16.

3. Гончаренко С., Кушнір В. Педагогічний процес з погляду «філософії XXI століття» / С. Гончаренко, В. Кушнір // Шлях освіти. – 2005. – № 1. – С. 2-7.

4. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти): дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Гриньова Валентина Миколаївна. – Харків, 2000. – 416 с.

5. Кичук Н.В. Формирование творческой личности учителя в процессе вузовской профессиональной подготовки: дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Кичук Надежда Васильевна. – К., 1993. – 386 с.

6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: Колективна монографія / Колектив авторів: Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І., Овчарук О. В., Парашенко Л. І., Пометун О. І., Савченко О. Я., Трубочева С. Е. / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

7. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоева, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий / За ред. В. Г. Кременя. – К.: Наукова думка, 2003. – 853 с.

ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

УДК 371.124

Галета Я. В.

В статье рассматривается специфика новой информационной образовательной среды, выявляются ее педагогические особенности. Исследуется потенциал данной среды в формировании научно-познавательной компетентности будущих учителей информатики.

Ключевые слова: научно-познавательная компетентность, информационная образовательная среда.

The specifics of the new information educational environment is considered, the pedagogical characteristics are identified. The potential of this environment in the formation of scientific and cognitive competence of future teachers of computer science is investigated.

Key words: scientific and cognitive competence, information educational environment.

Сучасна система освіти зазнає значних змін, що зумовлені бурхливим розвитком комп'ютерної техніки і телекомунікаційних технологій. Виникає